

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega mesca.

Veljá celoletno 2 gold. — polletno 1 gold.

List 12.

V Celovcu 10. decembra 1874.

Leto VI.

Čudna previdnost božja.

Ne daleč od Erdeljske meje leži vas B . . . , ki ima koj za seboj na polnočni strani pokopališče. Nov grob, in nad grobom majhen črn križec nam koj v oči pade. Zraven groba kleči mož, siromašno oblečen z odkrito glavo, in ž njim klečita in molita dva otroka. Priprosta gomila zakriva ljubo mater teh dveh otrok, in drago suprugo njenega očeta. Krotka in pametna ženica je bila ranjca, deset let se je borila z revo in z boleznijo, ter je to dolino solz zamenila za večni pokoj; nikoli ni bilo slišati iz njenih ust nobene tožbe, da si je ni imela ne ene srečne ure.

Dolgo je molil Gabrijel Zemljak pri grobu, potem vstane, in se podá molče z otrokoma na pot proti domu.

Katarinina smert je dninarjevo serce globoko ranila, ker je on svojo ženo goreče ljubil, kolikor more človek dobro suprugo ljubiti; vendar pa serčna žalost ni oslabilila nikakor njegovega moškega značaja. Ljubezen, s katero je bil dozdej ženo ljubil, prenesel je na svoja dva otroka, ki mu ju je zapustila.

Peter, starejši, je bil v devetem letu svoje starosti, in je znal že vsa dela, ki so bila njegovi starosti v tistih okolščinah primerna. On je varoval svojo sestrico Marijo, ki je bila dve leti mlajša, in je na njo gledal; pomagal je tudi pri vsakem potrebnem delu doma; da, še celo očetu je hodil že pomagat, kolikor so mu njegove šibke moči pripuščale.

V kratkem pridejo do svoje majhne bajte. Ko zagleda Gabrijel od zahajočega solnca obsijano streho svoje bajte, stisne se mu same žalosti serce. Nehoté se spominja tistega časa, ko je že od daleč slišal Katarinin glas, ki je otrokoma naznanjal, da tata pridejo, ter je mali Peter s svojo sestrico se mu nasproti prismehtljal. Zdaj pa je bilo vse tiho in zapuščeno. Smert je pobrala od tod vso živečnost in vsako domače veselje.

Gabrijel zdihne, prime otroka za roke, in ju na svoje serce pritisne. Ona dva sta mu bila sedaj edino veselje, edina tolažba.

Ali ko pride do svoje hiše, zapazi Rigarja, ki je sedel na klopi zraven poti, in je nanj čakal.

Rigar je bil nekdanj kerčmar v K., zdaj pa je v B. stanoval, in nakupoval mala posestva in hiše, in tako je bil na se spravil tudi Zemljakovo bajto. Stanoval je prav za prav ne v vasi sami, ampak malo ven iz vasi na neki pristavi, ktero je bil najel in kjer ni gledal in skerb, da bi najeto zemljo kaj zboljšal, ampak le, da je toliko dobička od nje dobival, kolikor je bilo le mogoče. V celi okolici je bil poznan kot silen mož in

velik odertnik. Že dvakrat ali trikrat je bil klican pred gosposko zastran nečloveškega ravnanja s svojimi posli.

Gabrijel Zemljak sname klobuk z glave, ko Rigarja zagleda, in tako tudi njegov sinček. Rigar le sedi, in še dotakne se ne klobuka.

„Tvoja žena ti je umerla, kaj ne?“ ga vpraša nekako nemarno in zaničljivo, kakor imajo navado napuhnjeni tepei govoriti z ubogimi reveži; „ali veš, kako velika nesreča je to za-te?“

„Kaj pa, da vem, gospod!“ odgovori mu Gabrijel, ki ni nič dobrega slutil; „saj ne vé nobeden bolje, kakor jaz sam, kaj mi je ranjca bila!“

„Ali kar je pri tem najžalostniše, je to, da si zastran nje zgubil dobro službo pri Volku. — Kako za hudirja si mogel en cel teden delo pustiti?“

„Saj sem moral skerbeti za bolno umirajočo ženo!“

„Eh, kaj? ženo bi bil lahko otrokoma v skerb prepustil . . . Saj si vedel, da jej ni bilo več pomagati.“

„Človek ne more nikdar za gotovo vedeti tega,“ odgovori Gabrijel; „jaz sem svojo ženo iz serca rad imel, in dokler me je še pogledovala, in dokler je še z menoj govorila, nisem mogel verjeti, da mi tako hitro umerje.“

Rigar stisne pleča.

„Glej, kako daleč je ta reč že prišla! . . . Volk ni mogel na te čakati, in si je družega dninarja poiskal za svojo apnenico. Kje si boš zdaj iskal dela?“

„Prizadeval si bom dela najti pri komur koli,“ odgovori Zemljak.

„Pa nobeden te ne vzame za delavca,“ pristavlja nemarno nekdanj kerčmar; „zdaj, kakor veš, so vsa jesenska dela že pri kraji. Rok je več, kakor dela. Zraven tega pa si mi hišnino treh mesecev dolžan.“

„Na to nisem pozabil,“ pravi Gabrijel, „kmalo vam jo plačam.“

„S čim mi boš plačal? Morebiti s presičkom, kterege si prodal, da si zdravila plačal? ali pa s pohištvo, kar si ga prodal, da si trugo za merliča in pa nadgrobni križ napravil?“ govori Rigar terdoserčno. „Zakaj nisi dal svoje žene pokopati zastonj, kakor se pogrebajo berači?“

„Hej!“ vzdihne Zemljak; „saj je bila moja dolžnost, za njo do zadnjega trenutka skerbeti, in jo pošteno v grob spraviti; v tej reči človek ne posluša rad družega, kakor svoje serce in svoje dolžnosti. Ako bi jej bil to poslednjo čast odrekel, bi bil onečastil njeni spomin. Ali ni zaslužila te majhne žertve od mene, ki je vse svoje življenje meni žertvovala? Mali križec nad njenim grobom nam bo saj kazal mesto, kjer počiva, da vemo, kam poklekniti in moliti za-njo.“

Rigar je spet zmajal pleča.

„Ti si tudi še eden izmed tistih tepcev, ki na vraže verujejo,“ zamermra nad njim. „Kaj meni za to? . . . Ali zdi se mi, da si popolnoma na tleh, in da mi ne moreš plačati dolga, kaj ne?“

„Koj zdaj že ne, to je res,“ jeclja Gabrijel.

„Že prav, tedaj poišči si pri kom drugem stanova-lišča,“ mu odgovori bivši kerčmar; „jaz sem bajto že nekemu drugemu obljubil; ako mi ne obljubiš, da mi v prihodnje plačaš tri goldinarje več, kakor do zdaj, moraš koj jutre izpod strehe.“

Gabrijel ni mislil, da ga tako naglo iz hiše spodi; vendar pa se ni nič zoperstavil, in še ugrel se ni.

„Vsak je gospodar svoje hiše,“ mu pravi mirno, „in ker ste našli človeka, ki vam več plača, nočem vam biti na poti. Imam v bližnji vasi stričnika, ki me vzame pod streho, tega sem si svest; jutre zapustim ta kraj in se podam k njemu.“

Bivši kerčmar vstane pri teh besedah, in pravi: „Če greš proč od tod, tedaj ne dobim od tebe nikoli, kar si mi dolžan. Poprej morava to reč poravnati.“

„Saj sem vam ravno kar rekel, da nisem zdaj ni-kakor v stanu vam plačati,“ odverne Gabrijel jecljaje.

„Prav,“ odgovori Rigar; „pa imaš otroka; daj ju k meni, da mi prešiče paseta, in jaz ti tvoj dolg zbrišem.“

Ko Peter in Marija te nepričakovane besede slišita, ki nista za dosedanje besedovanje nič marala, pogledata plašno na Rigarja.

„In to bo za tebe prava dobrota,“ dostavlja bivši kerčmar, „ker se tako saj znebiš teh dveh paglovcev, ki se bosta pri meni navadila na delo.“

Otroka se stisneta k očetu.

„Jaz nočem ž njim iti,“ pravi Marija, ki se je plaš-ljivo od Rigarja proč obračala.

„Tudi jaz nočem iti na pristavo,“ pravi Peter ravno tako plašno.

„Kaj? ali se bosta ustavljala? Z menoj morata . . . ali pa vaju ponese, hudobna paglovca . . .?“

„Ne zamerite, gospod!“ pravi na to Zemljak, ki je otroka bližej k sebi pritisnil; „jaz ne dam otroka od sebe proč.“

„Kaj? ali se mi tudi ti ustavljaš!“ zakriči Rigar. „Jaz vidim raje, da sta otroka pri meni,“ odgovarja Gabrijel enmalo v zadregi: „Na mene sta vajena, drugde ne bi bilo za nju tako dobro.“

Rigar je gorel od jeze.

„Ah! kaj tacega ne bi se mi bilo sanjalo, zavpije . . . „Ponujam ti način svoj dolg brez truda splaćati, in ti se obotavljaš! . . . Ali zakaj? morebiti, ker otroka ni-mata volje k meni priti; zakaj nočeta pa k meni? Po-slušaj, ti malopridnež, zakaj nočeš z menoj iti?“

„Zato ne, ker na pristavi ne bi dobil jesti, ko bi bil lačen.“

„Kaj praviš?“ zakriči Rigar, in povzdigne pest.

„Naka, nočem, da bi me vi preteпали, kakor delate na pristavi.“

Bivši kerčmar je hotel dečka za uho prijeti, da bi ga kaznoval zastran teh besed, ki so bile popolnoma resnične. Ali Gabrijel ga je ubranil.

„Aha! ali učiš tako otroka?“ zarijove Rigar nad njim. „Ti ju učiš, da zaničujeta svojega gospodarja, in da se mi ustavljata. Ali naj mi prideta enkrat v moje roke, gorjé bo njima! . . .“

„Ravno zato, da vam v roke ne prideta, obderžim ju pri sebi,“ pravi Zemljak malo gorak; „do zdaj ni še nobeden svoje roke vzdignil, da bi ju udaril, in dokler še kaj premorem, tega ne dopustim tudi v prihodnje ne.“

„In ti se derzneš mi še protiti?“ se zadere nad njim pristavnik jezno; „to mi vračaš za mojo poterpež-ljivost, ali da boljše rečem, za mojo neumnost! . . . Ali vedi, mi dva ne bova nič več imela vkupej opraviti. Plačaj mi dolg, ali te zapodim od hiše še danes, to uro.“

Zemljak se strese.

„Tega mi vendar ne bote storili, gospod!“ mu milo reče.

„Ne?“ Rigar razkačen odgovori; „hočemo koj videti! Hočeš plačati, ali ne?“

„Oh, gospod! saj veste, da ne morem.“

„Tedaj se poslužim svoje pravice, kot vlastnik hiše.“ Pri teh besedah potegne s hišnih vrat ključ, ki ga je bil Gabrijel pozabil seboj vzeti, in je šel proč.

Ubogi dninar obstane osupnjen, da se ne gane; kmalo potem pa zagori jezva v njem, ter hoče za odšlim kerčmarjem, in nanj planiti; ali ker sta otroka začela jokati, se je prestrašil in malo potolažil. Pomislil je na nasledke tega, kar je mislil storiti, in je spoznal, da bi si s tem pravdo na vrat navesil, in da bi bil v ječo vtaknjen; Peter in Marija bi bila potem še bolj zapu-ščena. Ta misel mu je koj ohladila jezo. Verne se tedaj k svojima otrokoma, prime ju za roke, in postoji malo pred svojo bajto, ki je zaklenjena, in ne vé, kaj bi storil. Ali bi šel k Rigarju, in ga prosil usmiljenja, ali pa bi šel koj k svojemu sorodniku? Po kratkem pre-mišljevanju sklene iti k stričniku. Med tem je solnce že bilo zašlo; ako se malo podviza, pride lahko še za časa k njemu. Verže tedaj čez rame svojo torbo, ki je bila po naključbi pod klonico, in v kateri je bilo še nekaj kruha od včerajšnjega dne, ko je bil v bližnjem tergu, da je nakupil potrebnih reči za pogreb. Potem daje otrokoma serce, ter se napoti v bližnjo vas.

V žalostne misli vtopljen, nehoté počasi naprej stopa zastran otrok in ni ne videl ne slišal, kar se je med tem okoli njega godilo. Nebo se začelo na enkrat oblačiti, temni gosti oblaki so priplavali iz za gore, in ko so naši trije popotniki dospeli do meje, je ustala strašna nevihta.

Gabrijel otroka skerbno bližej k sebi pritisne, in gleda na vse strani okoli sebe, kje bi našel kako zavetje; toda od hiš je bil že predaleč, tje tedaj ni mogel več se podati. Tu mu pride na misel berlog pod skalo ondašnje gore, komaj nekaj korakov od tam, kjer je zdaj stal. Pastirji teh krajev in tudi popotniki so že večkrat ondi zavetje našli. V ta berlog gre z otrokoma in najde še ogenj pod pepelom na ognjišči, ki je bilo napravljeno iz kamnov tiste gore; našel je tudi še več vej, na pol se-žganih, tu pa tam ležati, kar je Gabrijela dokaj razve-selilo. Koj nabere te veje, zakuri ogenj, in ogreje vsa premočena otroka; odpré torbo, jima da kruha, in poto-laži tako saj malo nju lakoto.

Vihar zunaj ni hotel jenjati; skozi razpokline v skali se je slišalo nevihtino bučanje, in še dež je začeljal si-liti noter v berlog. Gabrijel je videl in spoznal, da utegne nevihta celo noč terpeti, in tedaj je sklenil tu prenočiti. On sleče svojo jopo, jo raztegne po tleh, spravi na njo otroka spat, in ju odene, kakor mu je bilo v ti zadregi mogoče; on sam pa zopet skerbno vse veje zbere, kar jih je mogel ondi najti, zakuri zopet ogenj, in se greje.

Ko sta med tem otroka mirno in brezskerbno za-spala, skusil je tudi sam malo zamizati. Ali spomin na Katarino in misel na te dve siroti mu ni dala zaspati. Premišljeval je, kako mu bo mogoče, jima mater nado-mestovati, kako ju bo ovaroval lakote in mraza, in pa, kje bo dobil delo, da bo mogel živiti sebe in otroka. Rigarjeve besede so mu zopet na misel prišle, in nehoté

je spoznal, da jo je v tem zadel. Dozdaj je vedno le apno žgal, in ni nikoli na polji delal, in ni znal kmečkih del. In zdaj kako bo mogel živeti v vasi, in dobiti delo, kjer se vsi le s poljedelstvom pečajo? Te misli so mu dušo zmerom bolj mučile; skoraj se je začel kesati, da ni sprejel Rigarjeve ponudbe; kar na enkrat pogleda na kamne, iz katerih je bilo ognjišče napravljeno. Od ognja sežgani bili so v apno spremenjeni. Zemljak paznejše ogleduje, in da bi se bolje prepričal, prime enega, in derži ven iz berloga, da bi dež nanj prišel, in spozna, da je bil kamen v resnici apno.

To mu je na enkrat dušno žalost utolažilo. Ako so kamni te gore, in jih ni malo, zares apnenki, tedaj najde tukaj lahko dovolj dela in zaslužka. Ta misel mu je celo to noč bila v glavi, in mu ni dala pokoja. — Mislil je, kako bi se te reči poprijel, de bi si pri tem pošteno kaj zaslužiti mogel. Oh! da bi imel zdaj toliko denarja, da bi si mogel apnenico napraviti, in pa par vozov derv! Ali nič ni imel, kakor samo dobro voljo in pa zaupan je na Boga!

On poklekne, in gorečo molitev pošlje proti nebu, da bi od Boga si sprositi pomoči in dobrega nasveta. In Bog je to molitev uslišal. Ko je namreč dan napočil, je Gabrijel berlog od znotraj dobro pregledal, in našel, da ima podobo apnenice, in da lahko poskusi tu notri apno žgati. To poskušajo je skenil koj storiti. Svoja dva otroka pelje k stričniku, pa se podá nazaj k berlogu, znosi skupej mnogo kamna apnenka, nabere z velikim trudom suhih vej in derv, in začne apno žgati.

Ta prva skušnja je bila sicer le slaba, ali vendar je za to apno, ki ga je bil tukaj žgal, par vozov derv dobil od enega bolj premožnih gospodarjev tiste vasi; s tem je drugo, že boljše apno žgal, in je kmalo tudi prodal. In tako si je Gabrijel po malem iz reve pomagal. Nekaj let po tem si je že bil toliko pomogel, da je kakih dve sto korakov proč od tega razpokanega berloga si apnenico sezidal, ker berlog ni bil več sposoben za to. — Pozneje je memogredoč popotnik za apnenico videl lepo belo hišico, pred njo senčnat vert, in v vertu častitljivega starčeka, ktereга sta pod pazho držala mladeneč in dekle, oblečena, kakor se v bližnjem mestu navadno mestjani nosijo: ti trije so bili Zemljak Gabrijel, in pa njegova otroka Peter in Marija, ki sta lepo skerbela za ostarelega svojega očeta, in mu hvaležno vračala ves trud in vso skerb, katero je za nju imel, da sta bila dobro in pametno odgojena.

Še zdaj zamore popotnik videti tam razpokani berlog, kjer je Gabrijel bil začel apno žgati, da si je k poštenemu kruhu pripomogel.

Ko sem preteklo leto, tako piše Székhalmi M., po teh krajih popotoval, mi je stari moj kočijaž, ki je bil iz teh krajev domá, ta berlog pokazal, in te lepe besede govoril: Pravijo, da se zdaj ne godijo več čudeži; ali ta berlog je dovoljen dokaz, da Bog, kedar hoče, iz kamnja zlato naredi. St. K

Juterni blagoslov.

(Zložil J. C—le.)

Poródl spet se nov je dan,
Pomlájena sta gora, plan,
Povsód se probúja življenja;
Višnjévo smeje se nebó,
In tíce pévajo sladkó,
Iz stólpov odméva zvonénje.

Hladilen vétrec pa pihljá,
Si s poljskim cvétijem igra,
Na ktérem visé še rosíce.
Kak se priléga jútra hlad!
Krepák se čúti stárec, mlad,
Zvedréno je sléherno lice.

In z mánoј ravno je takó:
Pomlájeno sercé, krepkó
Dvigúje se zopet v radósti,
In v njém se péсни mi rodé,
Na beli dan deznó hité,
Zibljó se v brezkončni sladkósti!

Alfred silni, kralj angleški.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

V atlantskem oceanu sta dva lepa ostrova; vélika Britanija pa Irland. Priroda tam ni tako veličastna, kakor n. pr. na Kranjskem, vendar ne manjka nič onega, kar daje nekakovšno malerično krasoto ondotnim pokrajinam. Razstegujene doline, po katerih se pridela mnogo lepe pšenice, pa bujno zelene ravnice, po katerih se pasejo lepe črede, versté se z mičnimi griči, berdi pa s košatimi in gizdavimi gozdi; zopet drugej blodi oko po černikastih, puščobnih močvirjih, ali pa po razsežnih, enoličnih in gluhih pustah. S kratka: kamorkoli se oko ozre, povsodi se mu nov svet odpré, povsodi se pase oko po novih mičnih obrasih naravske krasote. —

V najdavnejšem času živeli so Briti po teh pokrajinah. Silni Rimci, pokorivši svojeј nadoblasti mnoge zemlje in narode, došli so tudi na ta oddaljena ostrova, ter ju pridobili svojeј državi. Briti pod pritiskom rimske nadoblasti pomehkužili so se sčasoma tako silno, da niso mogli sami upirati se navašom Piktov in Skotov, ki so stanovali po škotskih gorah. Kedar se je namreč začela rušiti veličina rimske carovine, vračale so se rimske legije domu na Italijansko, da branijo svoje ognjišče napadov raznih národov. Britanska sama sebi prepuščena, a preslaba braniti se, pokliče na pomoč svoje hrabre sosede iz Danske in severne Nemške. Na ta poziv začeli so prevažati se na Britansko Angli, Sasi in Juti, ki so kmalu pognali Pike in Skote v njih gore. Toda zavezniki začeli so zahtevati od Britov marsikaj, čemur ti niso mogli privoliti, in nasledek tega je bil, da so Angli in Sasi Britansko, katero so braniti prišli, naposled podvergli svojeј nadoblasti, in Briti so tako z nova padli pod tujo gospodstvo.

Briti, izgubivši svest in čuvstvo za svobodo, mirno so prenašali tuji jarem, mesto da so iskali vsake ugodne prilike, da se osvobodé, da raztirajo neprijatelje, da si poverneje izgubljenó národno samostalnost. Vsak národ mora sam najbolje skerbeti za-se, a če pride do tega, da se ne more braniti proti svojim neprijateljem, da se izključivo na tujo pomoč in brambo zanaša, on kaže svojo onemoglost, kaže, da ni sposoben sam sebe upravljati, če tudi bi samostalnost „zadel — v loteriji.“

Angli in Sasi so tedaj na lehkí način osvojili Britansko okoli 500 let po Krist.; nazivali so jo odslej Angleška. Razdelili so jo na sedem malih, nezavisnih kronovin. A kedar so izprevideli, da ni dobro imeti v v deželi mnogo gospodarjev, složili so se tako, da hočejo vsi slušati ednega nadkralja. Potreba je primorala jih na to. Danci in Normanci, ki so tedaj živeli kot morski

tolovaji, zadajali so strah s svojimi navali Francoskej, Nemškej, vzlasti pa Angleškej. Nenadoma doplavalci so na ugodno mesto in postavili na suho svoje orožene ljudi, poplenili ves predel, ter se na vso moč berzo povrnili na svoje ladije, in odpluli dalje. Najbolj pogosto tedaj so napadali Angleško, in če tudi so kedaj verženi bili, vračali so se z novimi močnimi četami, da so osvetili kri in smert svojih zemljakov in sonarodnjakov. V takem stanu neprenehane strahu pred danskim in normanskim robstvom živeli so Anglosasi ali Angleži do 800. let po Kr. V tej dobi pa so dobili za kralja Alfreda, človeka pobožnega, modrega, hrabrega in vstrajnega, ki je Angleže rešil njih in svojih neprijateljev.

Angleži bili so takrat narod surov, neobražen. Kraljevič Alfred ni se drugače izrejal, nego deca ostalih imenitnejših Angležev. V 12. letu slišal je starosaske pesni, katere so bili Sasi prenesli na Angleško iz Nemške, in v katerih se opevajo stari saski junaki. Pesni te so verlo se dopadale umnemu detetu, in od tega časa težil je na vso moč na to, da tudi on postane junak. Želel je naučiti se vsega in izuriti se v vsem, da bode odličen mož.

Alfred zavzemši kraljevski prestolj, začel je trebiti zemljo njenih pijavek — Dancev. A brezvspesne bile so njegove želje za takrat. V celih trumah navaljivali so niso upali spuščati v boj z njimi. Alfred ostal je skoraj osamljen; z nekimi zvestimi prijatelji in vojniki pobegnil je v močvirja in kamnolome, kjer se je utaboril. Pravljica je to položje Alfredovo romantično opisala. Nek pot — veli pravljica — preoblekel se je v kmetsko obleko Alfred, ter živel več časa pri nekem svojem pastirju, ki mu je tudi toliko zvest bil, da ni hotel ni svojej ženi razodeti, da je njegov hlapec sam kralj Alfred. Nek pot je pastirjeva žena vmesila testo, pa je naročila Alfredu, da pazi, da testo v peči ne sožgè se. Alfred je prevzel to delo, pa se je tako silno zamislil, da je na testo v peči popolnoma pozabil. Kedar se je gospodinja vernila domu, kaj je videla? Ves kruh bil je sežgan. In začela je dobro oštevat Alfreda rekoč: „No vidim, da ti bolje znaš jesti, nego peči!“

V svojej osamljenosti pa je imel Alfred vedno pred očmi neprijatelja, in kedar je videl, da ga Danci ne iščejo več, zbere svoje najzvestejše in začne iz nekega zakotja, do katerega Danci niso mogli prodreti, neprestano napadati neprijatelja. Videči toliki uspeh Anglosasi, začela je jim polagoma rasti hrabrost in zaupanje, in tudi Alfred je jih pri vsakej priliki še tim bolje vnemal in serčil. Nek pot preobleče se Alfred kot harfenist — veli pred ko ne pravljica — vzeme harfo v roke, in odide v tabor neprijateljski, kjer je brenkal in peval junaške pesni, in uganjal šale z vojaki in voditelji danskimi, ki so si ga tako priljubili, da so mu dovolili, da more povsodi po taboru hoditi. Alfred je izteknil vse, pazil je na vse, ker je imel namen izpitati slabosti in hibe svojega neprijatelja, ter jih upotrebiti na svojo korist. Kedar je vse ogledal in izvedel, kar je mu treba bilo vedeti, zmanjkalo ga je v taboru, in vsi so se čudili, kam pač je izginil priljubljeni pevec. Alfred je zbral svoje zveste, ki so se verlo vzradovali se, kedar so ugledali svojega kralja, o katerem so menili, da je umerl. Alfred jim razodene, da je sklenil napasti Dance. „Sam sem bil v njih taboru, videl sem, kako brezskerbno živé, in čudo bi bilo, če ne bi jih pobili.“ Angleži so radostni sprejeli ta poziv, zbrali so se okoli svojega izverstnega vladarja, ki je iznenada in z veliko silo napadel Dance, mnoge je potolkel, ostale pa je zajel. Alfred

je dal jih naseliti po pustih predelih severne Angleške, ter jih tudi primoral pokristijaniti se.

Alfred, osvobodivši svojo domovino Dancev, skerbel je z dušo za napredek svojega národa. Dal je stesati mnogo ladij, da bi mogel v prihodnje prečiti nove napade Normancev; ob morju je dal postaviti ali uterditi stolpe, da bi se mogel braniti neprijateljem. Dal je svojemu národu modre zakone, privadil je Angleže rednosti, stavil je cerkve in samostane, ki so bili tudi šole, s kratka: skerbel je, da mu bode národ izgleden v vseh ozirih. Tudi on sam je učil se in delal vse, česar še ni znal; v 36. letu začel se je učiti latinščine. Dan je razdelil na tri dele: osem ur odločil je državinim poslom, osem ur molitvi in učenju, osem ur pa jedi, izprehodom in spanju. Takrat še niso imeli ur, kakor mi dandanes, a da bi mogel vedeti, kedaj je mu treba delati, dal si je Alfred vlti sveč, ki so po osem ur gorele.

Tudi je Alfred nabiral národne junaške pesni, pa sam je neke zložil, neke pa malo opolil; prevel je iz latinskega na angleško mnoge koristne knjige, kajti prepričan je bil, da se národu dobro more učiniti ne samo z orožjem, nego tudi s pisanjem. Sploh je on učinil vse, da bi pomogel svojemu národu.

Vzlasti je skerbel tudi za pravico. V važnih zadevah je sam izpraševal in sodil, ostale je prepuščal sodnikom, ki so morali pravično soditi. Vsled svoje ostrosti in ljubezni k pravici učinil je, da je po vsej zemlji zavlada neverjetna varnost premoženja. Pripoveduje se, da je on ob cestah obvešal zlate lance, da vidi, ali bodo ukradeni; viseli so dolgo, kajti nikdo jih ni upal vzeti.

Alfred, osvoboditelj svoje domovine tujega jarma, bil je prvi dobrotnik svojemu národu. Umerl je po dolgej, hudej boleznii v 56. letu svoje starosti.

Tega moža njegov národ hrani v hvaležnem spominu.

Taškend.

Ruskega Turskestana glavno mesto Taškend je sredi čeverstih vertov; nad razkošno sadno drevje, ki se versti kar v lesove, prodira vitki topol; tu pa se vinska terta ponaša sè slastnim grozdjem in razpreza po zidovji. Le na tistej strani, kodar so Rusi prilomastili na mesto, tam je drevje posekano. Na tistej strani je tudi zdaj ruski del mesta, Novi Taškend, z razmernimi, čistimi ulicami in lepimi, dobro zidanimi enostropnimi hišami.

Po pravem Taškendu so ulice krive in ozke, hiše so perstene, nijso iz žganega opečja, po oknih pa imajo meščanje namesti stekla z oljem napojen papir. Ob vélikej ulici, katera derži na bazar, ob njej so po obeh straneh mnoge prodajalne kolibe — in pekočih solčnih žarkov varujejo štorije, segajoče nad ulico. Pešci in jezdeci, velblodje in kola — vse to se pisano gnjete po njej. Glinasta bivališča o suhem vremeni do cela uga-jajo ljudem, kedar pa delj časa dežuje, nijso varna, kajti zdaj pa zdaj se vdere premočeni strop, časi pa zid raz-poka, ter voda sili v bivališče; a ko hitro dež preneha, lahko vse zopet brezi velikega truda oskerbé. Dosti potov je potres zeló kvaren; o takih prilikah so obilih ulic same gromade. Les je tû tako drag, da ni bogatejši bivatelji ne mogo pomagati si, da bi opečje žgali. Res je to: našli so v Turskestanu dobrega premoga žile, ali tudi premog je predrag. Da bi opečje tlakali in na solnci sušili, to nij dela vredno, kajti opečni drobir, sceljen z maznino iz razmočene glinè in z rezanico, to je slaba tvarina. Samo mešite, bazarje in karavanseraje v srednjè Aziji zidajo sè žgano opeko.

Bogatejših meščanov hiše imajo vse po dve nadstropji; ubožni narod biva v revnih, temotnih in nesnažnih kočah. Miza, postelja tu nij znana baš nič, po tleh so štorije razprostrate, na sredi ali v kakem kotu pa je ognjišče. Revni ljud ima po leti po teh svojih kočah še dosti prijetna bivališča, ali po zimi, ker nimajo paliva, tačas jim mnogo muke dela huda zima, pa dež. Bogatin živi mnogo ugodnejše; njegov dom ima na dvor široko, pokrito galerijo, počivajočo na odičenih podbojih. Tu je, prejemlje pohode, kuri tobak in dela. Tako imoviti Taškendan živi tri četerti leta; po zimi se moti pod streho — v čistih, originalno umeteljniški ozališanih in z vsemi ugodnostmi oskerbljenih sobah, in greje se z združino vred pri telečem oglji. Po mnogih bivališčih bogatejših meščanov je že steklo spodrinilo popirnata okna, a le gledajoča na dvor.

Mešite se svojimi galerijami vred jemljó mnogo prostora. Njih stene so skerbno pobeljene, ali ker imajo malo oken, pa še ta so majhna, zato je po njih zmerom le mračno.

Začetne (elementarne) učilnice so pri manjših mešitah, pri večih bogomoljah so viša učilišča, katerih je po sedem razredov skupaj; v njih mollahi (učitelji) učé dosti malo dijakov. A korenito omikan mollah nij, tudi tisti ne, kateri je ljudstvu na glasi, da je učen. Vsa njih učenost je to, da znajo čitati koran in njegova sveta jasnila (commentar), a čem bolj je oboje to komu znano, tem večji je glas o njegovej učenosti.

Ruski popotnik Vasilij Verešagin se je o prilici kratkočasil z nekim starim govornikom glavne mešite; le-ta govornik je bil v pervej versti Taškendskih učenjakov. Povprašal ga je, kde se je naserkal svoje učenosti.

„Doma, pri oči,“ — odgovoril je stari Taškendski vedež in ponosno kolebnil z roko proti jugu-zahodu, hotel je s tem razodeti, da tamkaje, v Buhari, v tem izvirci vse vshodne modrosti in učenosti, — tam je vzšlo mu zvlastne omikanosti solnce.

Nekega družega, posebno skromnega mollaha je Verešagin bil povprašal, kaj je učil se; a ta Taškendski Sokrat je odgovoril: „Vse!“ — in začel je na perste naštevati vse panoge človeškega znanstva, ki je bil v njegove globeli proderl njegov razsvitljani duh; njegovej duši bajé nij bilo nič skrivnega in podučiti je znal vsakoga, kedor je imel kako potrebo.

Kakor druga Turkestanska mesta, baš tako ima tudi Taškend nenavadno različno bivateljstvo. V Taškendu nahajaš Sarte, Tačike, Uzbeke, Kirgize, Kurame, Turkomane, Nogajce, Kažgare, Afghane, Perzijce, Arabe, Žide, Inde, Cigane in Ruse, katere vse pokojni Verešagin razlikuje tako-le:

Sarti, katerih je velika večina v Taškendu, imajo, kar se Verešaginu dozdevlje, svojo prvotnost v zmesi lepoličnih Tačikov z Uzbeki. Mnogo jih ima dolge nosove, nežno zavihnjene, nekateri pa imajo tope nosove, kakor Uzbeki. Oči imajo Sartje sploh lepe, brad pa nimajo tako gostih, kakor jih imajo Perzijanci. Sarti se svojo vnenjostjo močno spominjajo na Žide; káko imajo popolnost v obliči, kakov je njih nagon in kaka je njih natornost! Sart je velik dobičkar, zató se rad posvečuje majhnim beretijam in prekupništvu. Vse manjše kupčije imajo Sartje v svojem področji, za tega delj so kupci, kramarji, starinarji, branjevci. Neizskušanim stepnim bivateljem Sart najpotrebnejši užitek prodaja trikrat, štirikrat draže, nego drugemu svetu. V primerji z Mohamedani srednje Azije je učljiv in resnično ljubeznjiv.

Tačiki morajo za svoje lepe obraze hvaležni biti svojim prednikom, kateri so iz Perzije prišli; ker govoré

Perzijsko narečje, zato so Turkestanska aristokracija, zvlasti vsled svoje duševnosti, za tega delj mora vsakedo, kedor hoče v srednjej Aziji biti na glasi, da je omikan razumen, skerbeti, da govori tako, kakor govoré Tačiki, da tudi besede naglaša tako in vede se po njih navadi.

Uzbeki ne morejo tajiti, da so prvotno plodovita zmeš, a dolgo časa že so celotna národnost. To so jako krepkih teles ljudje, nikakor pa nijso razumni, pač pa so nekova gospoda, ki nameščuje plemstvo, velika večina srednje-azijskih kanov in emirov je Uzbeške kervi. Doslé nijso še popolnoma odvačili se kočevnega živénja, mnogo njih se ogiblje meščanskega života in tudi Uzbeki, ki se v mesti naseljujejo, o ugodnem vremeni ne bivajo po domeh, temuč po svojih značnih šatorih.

Kirgizi so različnih rodov množina. O prvem pogledu lahko spoznaš Kirgiza po njegovem zvlastnem obrazu. Čela imajo široka, pa nizka, čeljusti silno znatne, oči ozke, nosove plošnjate, brade kozje, kožo pak rijavo. V svojih jurtah (klobučinastih šatorih) bivajo razsežno po Sibirskih krajinah, v Turkestanu, v Hivi in v Buhari. Rusje jih imenujejo Kirgize, najrajši pa ta ljud sliši svoje ime K a z a k. Tega ljudstva je blezu tri milijone glav. Kirgizov so trije oddelki: véliki oddelek je po Sibirskih mejah razprostert baš do Kitajske meje, srednji oddelek, ki je največi, biva med Uralom in Hvalinskim morjem, tretji oddelek pa se med obema prvima potiče; naposled moramo opomniti še četerti oddelek, ta pa kočuje na stepah Astrahanskega gubernija. Kirgizi verujejo v Mohameda, koranu pa so poslušni le toliko, kolikor se z njim ujemlje njih nepokornost in razbojnost.

Kurami v Taškendu in okrog mesta so vstali iz revnih Kirgizov in neimovitih Sartov. Ta zárod nij razsvitljenih glav, njih prvotna psotka, da so „zmóčenci“, promenila se je, a zdaj jim rekajo „puhloglavci“. Ko je bil Verešagin nekemu inozemcu pokazal nekega Kurama dosti ugodno podobo, tlesknil je tuječ z rokama, zasmijal se na vse gerlo in kriknil je: „To je Kuram!“

„A kaj imajo posebnega ti ljudje? — povpraša ga Verešagin.

„Ešaki!“ — odgovori tuječ kratko, to je: „Osli so!“

Turkomanoj je le malo v Taškendu; tem več pa je po Turkestanskih mestih Nogajcev, ki so po svojej prvotnosti Tatarskega rodu. Njih praočé so bili Sibirski ali pa jugo-vshodne Ruske izseljenci, tudi ubežnici, kateri so umikali se ječi ali vojaštvu, kajti ruski Mohamedanje ne zdihujejo radi po ječah in tudi ne bojujejo kaj radi. V tovaršijah z Evropei so se nekako omikali in pospretili domačinje jih za tega delj časté, zato ker menijo, da so mučenci, katere preganjajo neverški psi. Mnogo se jih izobraža po Mohamedanskih učiliščih južne Ruske, n. pr.: v Kazani, — le-ti so v srednjej Aziji „mundarisi“ ali profesorji — in njih učenost Azijci jako časté. Ker Nogajci znajo ruski govoriti in inozemske jezike, zato so izborni tolmači in posredniki, ali varen mora človek biti v njih družini, kajti vestnost je njih najrejša krepost.

Množni Kažgari so v Taškend prišli vsi iz male Buharske (iz vshodnega Turkestana) — in sicer v 18. stoletji, zato ker je njih domovino prestresala in vznemirjala neumorna vojska. Popreje so Kitajci gospodovali v malej Buharskej, torej človek še zmerom lahko mnogim Kažgarom na obrazih pozná Kitajske kervi očite ostanke.

Afghanov, živodih v Taškendu, teh je malo; samo en karavauseraj jih je. Vsi le beretajo in znajo izborno tihotapiti. Iz Indije nosijo priljubljeni zeleni čaj in prodajajo ga veliko cenejše, nego Rusi, kateri ga dobivajo čez Kijahto.

Perzijanci se odlikujejo s svojo razumnostjo, mnogo jih ima v kanatih, samosvojnih dosle, visoke službe, katere zahtevajo velike duševne moči. Ko so jih bili prignali v Perzijo, takrat so bili še sužnji, a svobodo so začeli uživati precej, ko hitro so Rusi vladali njih svet. Perzijci so Turkestarskega bivateljstva znamenit del; njih množica je precej znatna, ustanovili so se za terdno v svojej novi domovini in edinijo se bolj ali manj sè Sarti. Kar tiče verstvo, Perzijanci so Šiitje in zatò odločni sovražniki v srednjej Aziji ostalih Mohamedanov, ki so Suniti, pa vendar-le pohajajo sunitske mešite, če prav Sarti serpo gledajo to. „Šiitski pes,“ — opomnil je Verešagin nekav Sart in skomizgnil z ramama, „hodega v naše mešite, a le zatò, da bi nam oči zametal s prahom, domá pak vendar-le moli po svojej navadi.“

Tudi Arabov nekoliko živi v Taškendu, kakor tudi po drugih mestih srednje Azije; okrog Samarkanda je nekoliko arabskih naselišč. Arabje imajo izrazne obraze, žive oči, prosunljiv pogled, velike obrvi in lepe brade.

Židovski živelj tudi v srednjej Aziji priča svojo znatno plodnost in v Taškendu se Židje množé tako, da so do cela poljudili židovsko mestno četert. Ker jih v Buhari in v nesamosvojnih kanatih zelo terò hude težave, radi stezajo se v ruske krajine, zato da se udeležujejo tamošnje svobode; ali vendar se morejo žertvovati vlastnemu življenju, n. pr.: iz Buharske jih je proderlo toliko, da je emira grozno razkačilo to, ter je dal Židom starešino vreči v jamo, zato da bi v njej poginil bil vsled lakote, toda nekoliko tisoč rubljev je „aksakala“ osvobodilo iz smertne jame. Po krajinah, kamor doslé niso še proderli Rusi, odločen je Židom poseben kraj in odločeno posebno življenje. V nekaterih mestih smejo jezdariti samo osle, kdé drugde smejo le peš hoditi; tudi ne smejo imeti svilene obleke ali iz dragih rob — in svitle ne. Tudi jim je ukazano, da se morejo pokrivati z majhnimi okroglimi čapkami, le o posebnostih smejo nositi čapke iz kožuhovine. Nobeden Žid se ne derzne, da bi s turbanom ovil si glavo ali s kako drugo robo, za tega delj so po leti na milost ali nemilost izročeni žgočim solnčnim žarkom. A v Taškendu uživajo dobrodejno svobodo; tù jezdarijo lepe konje, oblačijo se v lepe župane in kedar kateri sreča ruskega „pana“, vselej ga vojaški pozdravi.

Predno so Rusi prišli v Turkestan, ječali so tudi Indii v hudej sužnosti, njih osoda je bila podobna židovske osodi. Njih nij mnogo v mesti, pa so jako delalni, toda le na svoj dobiček, na sveti menda nij večih zveščelcev (skopuhov) nikoli nikder; na posojila nakladajo grozne obresti, pa menijo, da so milostivi. Vsi so bogati, živé varčno, ženskih nimajo pri sebi in vsak v karavanseraji biva v majhnej, jako čistej sobici. Živež si prirerajo sami, mesa vendar ne jedó, pijo pa samo vodo. Teles so lepih, lepih so tudi obrazov — in prijetnih, kože pa so bronaste. Kar tiče verstvo, Indii so grozni razpaljenci; če se kak drugoverec le dotakne njih lule, posodja ali domačega pohišja, takoj vse razbijejo, bajé zato, ker ptuj dotik skruni take reči. Na čeli ima vsak svoje posebno znamenje, n. pr.: solnce ali pa ogenj. Če nevarnost pretí, Žid pograbi vse svoje zakladje in beži, da se kar kadi za njim; drugač pa je Ind, le-ta sede na zabojec svojega zlata, zapali svoj „nargileh“ in mirno čaka nevarnosti, naj pride, kar koli, na pot.

Ciganov je v Turkestanu le malo. Ne razlikujejo se z ničimer od evropskih ciganov, potepljejo se in beračijo; ženske ne skrivajo svojih obrazov, kakor Turkinje, in prorokujejo bodočnost.

Rusov se je doslé prav malo naselilo v Turkestanu. Važnost in moč jim vzvišuje zmagoslavno orožje, pa tudi

evropska omikanost in pomoč, s katero vladajo. Zdaj so Rusi tam vojščaki, uradniki ali kupei; posebnih ruskih naselnikov doslé nij še po sveti, kder žive Sarti, Uzbeki in Kirgizi, pa vendar se malo po malo pomičejo proti Sir-Darju, ali brezi vsakojake nevarnosti in vspešno; tija sezajo poljedelci iz jugozahodne Sibirije.

Naseljevanje v srednjej Aziji je vsekako zelò težavno, pa vzlasti zato, ker morajo ruski naselniki od inozemcev pridobivati si prostorišča; a to je najpotrebnejše, če hoté Rusi svoje gospodarstvo utrditi v srednjej Aziji, domačemu národu pa je to tudi močno koristno, ker se bode berž privadil novega reda, kateri se mu po prebitih mukah gotovo ne bode studil. Ko hitro bi se onih krajin Rusi vdali, razvnela bi se zopet huda domača vojska in vnelo razbojstvo — in med Oksom in Jaksartom bi nikoli ne bilo miru.

Nobeno vshodno ali jutrovsko mesto se ne more ponášati s takim bazarom, s kakoršnim se Taškend odlikuje. Prodajalnice so sicer majhne, ali neznanski jih je veliko, kajti vsak Taškendan je beretalec. Ta znameniti bazar je pravo blodišče lesenih kolib, ki gradé tesne, krive, sè štorijami proti solncu dobro zavarovane ulice. Vse prodajalnice so ptičnicam podobne, a roba po njih je malo vredna, da bi marsikatero kolibo lahko za pedeset dolarjev kupil. Vsak prodajalec se odlikuje z velikim trebuhom, sedí na pod-se podvitih nogah in nenehoma stiplje suk-njo, odganja muhe in ves božji dan žlobudra z vsakim, kedor se približa njegovej kolibi. Zna vse mestne novice, ves dan ne odloži čajevé čaše in zmerom se s čém moti, da-si navadno nij dosti kupeev. Le ob nedeljah, ob sredah in petkih se kočevni ljud zgrinja na bazar in kupuje povprek, časi tudi tako malovredne reči, da bi jih Evropec kar precej zagnal v ogenj.

Zgodaj zjutraj mestne okolice kmečki Kirgizi prihajajo na bazar; meščanje so kasnejši, a ne kupujejo in ne prodajajo ničesar; to so pohajalci, ki kratkočasijo le svoje oči in uha; sprehajajo se sem ter tija, shajajo sè znanci ali pa postajajo povsodi, kder vstane kakov prepír; če je treba, stopijo tudi v najbližo mešito, malo pomolijo in poslušajo, kaj moloh govori, potlej pa postavajo po ulicah, kder kak pouličan govornik kaj pripoveda o življenji Mohamedanskih svetnikov. O takem postopanju tudi politikujejo, pridno jezé se na verske pse, to je: na Ruse. Perve ure dopoludne je na bazaru taka gnječa, kakoršna je v malokaterem evropskem mestu, da si zmerom v nevarnosti, da te kak osel ali breme podere, ali kakov veljblod pohodi.

Največ je s tkanino napoljenih prodajalnic; le-teh je nekoliko dolgih ulic. Tù imajo iz ruskih tovaren kartun in svilenino iz Kokanda in Buharske. Po drugih ulicah na bazarji vidiš krojače, sedlarje in druge rokodelce, ki zgotovljajo koženino; beretalcí sè šarenicami in s klobučino imajo svojo četert bazara. Taškendska klobučina, ki jo zdeluje turkomansko ženstvo, ima po pravici dobro ime, tako je izverstna; posamezni kosci so različno barvasti, celota pa kaže lepe vzorce (muštre.)

Svilena pletenina se je v tem deli srednje Azije povspela do velike popolnosti; ta lepa roba pa je jako cena, kar priča, da tudi svila nij draga, — svila, ki je domača in ne prizadevlje veliko truda. Te robe same je cela ulica na bazarji polna. Evropec se mora kar čuditi delalcem, njih nenavadnej ročnosti, — čuditi se mora pletenini, njej krasnej barvi in lepim vzorcev različnosti. To utemeljnost so Rusje močno vzvišali, kajti Rusi to robo jako kupujejo in razpošiljajo po sveti, po Evropi. — Enolična, a vendar lepa in važna je Taškendska gli-

nasta posoda, menda pa nij veliko vredna, dosti je slabjša od Kokandske.

Taškend je jako važno kupčijsko mesto, ker tu se križa mnogo karavan iz notrajne Azije: iz Kokanda in Buharske — ceste v Rusko in narobe, a ta kupčija se gotovo še bolj poznameniti, ko hitro določijo kupčijsko razmerje med Rusko in Kažgarsko. Popreje so Kitajci skerbeli za Buharsko, zdaj pa se tu, kar tiče kupčijo, Rusi boré z Angležem.

Sužnost se povsodi, kamor prodere rusko orožje, umiče, tedaj tudi v Taškendu, kder so popreje bile žalostne beretije sè sužnjimi; ostalej srednjej Aziji pa še zmerom besi robstvo, kakor je divjalo popreje. Turkomani nenehoma semnje preskerbljujejo sè sužnjici, ker pridno hodevajo lupežit v Perzijo, in čem več nalupežijo ubogih sužnjev, tem cenejši so. Kedar jih je dosti, zahtevajo za sužnjika 40 do 50 dolarjev. V Turkestan gonijo le moške, zato ker Turkomani imajo vse zajete ženske in dekleta sami za sé. Lepo Perzijanko časi cené 400 do 500 dolarjev. Teh sužnjiških lupežev derzovitost je po-

preje bila neizmerna, že nekoliko časa pa je podoba, da njima več tolikega vspeha. Ker Rusje zatirajo sužnost, to ne more brezi vpliva ostati po sosednjih krajinah, že zdaj tam ljudje opazujejo: „Zakaj bi še sužnje kupovali? Rus je v sosestvu — in če o priliki pride na nas, osvobodi sužnje, kakor v Samarkandu, mi pa se skrivoma pod nosom obrišemo za novce.“

Boljša se tudi ženska družabnost, katera je Mohamedankam v srednjej Aziji še mnogo terpkéjša, nego je v Perziji ali v Turškej. Verešaginu je štarešina, pri katerem je bival, terpko potožil: — „Sodnji dan nij več daleč! Zdaj ni smo več svojih žen gospodje. Če jo otepeš, precej se ti nagrozi, da te pojde Rusom zatožit!“ Pač je potrebno, da bi se berž ko berž promenila srednjeazijskega ženstva osoda; res so ženske tam preosamele in prehudo preobložene z delom. Hčere se čisto mlade oddajajo moštvu, če prav nijso še ni telesno, ni duševno razvite, a o dobi, ko bi morale žareti vsled mladostnega cvétja, pa so ovenele zbog prezgodnjih porodov in zaradi prevelikega terpenja. Leop Gorénjec.

Družba sv. Mohora.

Danes imamo spolniti sveto, a britko dolžnost: s poročilom o zadnjeji odborovej seji, ki se je veršila dne 14. novembra, imamo zapisati v družbin list smert in zgubo moža, ki je z nepozabljivim A. Janežičem v prvi versti si prizadeval, ustanoviti in vrediti družbo sv. Mohora.

11. novembra je 46 let star sklenil po dolgi bolezní blago življenje častiti gospod

Karol Dürnwirt,

knezoškofji svetovalec, špiritual v Celovškem semenišču, odbornik družbe sv. Mohora.

Ž njim smo v grob položili moža, ki ga po vsej pravici sme družba prištevati najzlahtnejšim svojim udom in domovina najvrednišim svojim sinovom.

Kamorkoli je segel glas njegove — dasiravno nepričakovane — smerti, povsod se je čulo žalovanje glasno, a tudi britko in resnično. Žaluje po ljubljennem duhovnem očetu osiroteno Celovško semenišče, kateremu je v teku celih 16 let kot duhovni voditelj posvetil in žertoval vse nenavadne svoje duševne zmožnosti; zdihuje po njem cela škofija, katerej je bil blagi pokojnik svitli izgled najkrasnejših mešniških čednost in katerej ostane na vse čase prava dika in zlahten biser. Globoko, skoro da nezaceljivo rano pa je njegova prerana smert vsekala koroškim Slovencem. Nam je bil pokojni Dürnwirt vsikdar zvest prijatelj in še več! Na odličnem mestu odlikoval se je do zadnjega zdihljeja kot uzor pravega, značajnega domoljuba. Javnih političkih borb ni se vdeležil nikdar — tega mu tihi, miroljubni njegov značaj ni pripuščal. Javno in na bojnem političkem polji boriti se in ubogim Slovencem braniti prirodene pravice, je blagi pokojnik prepuščal tega bolj vajenim in skušenim svojim prijateljem. Sam pa je v mirnem svojem delokrogu in v važni svoji službi, kjerkoli se mu je ponujala priložnost in dokler so mu pripuščale oslabele telesne moči, s priserčno besedo, s premilim izgledom in z darežljivim djanjem spodbujal, vnemal, ogreval in navduševal mlade svoje rejence, naj bodo z dušom in telesom cerkvi in svetemu poklicu vdani, enako zvesti pa tudi svojemu narodu, naj z vero vred varujejo tudi narodnost in neprestano delajo in skerbijo za svojega naroda blagor in omiko.

Po rodu Nemeec postal je Dürnwirt popolnoma n a š. Stopivši v semenišče se je kot bogoslovec s čudovito marljivostjo učil slovenskega jezika, — učitelj mu je bil prerano umerli Oliban — in po dokončanih bogoslovskih šolah je bil slovenščine popolnoma zmožen, tako, da je takoj pastiroval samo po slovenskih farah in sicer kot kaplan v Štebnu in pod Kernosom in kot farni oskerbnik na Golšovem. Povsodi se je on Slovencem, slovensko ljudstvo pa njemu tako priljubilo, da, kolikorkrat smo ga čuli govoriti o našem ljudstvu, ni ga drugači imenoval nego: „moji ljubi Slovenci.“

Leta 1859 mu je bila imenitna služba duhovskega voditelja ali špirituala v Celovski duhovščnici izročena. Prelepega poklica se je naš Dürnwirt oklenil s celo dušo, s celim srcem in z vsemi močmi; bil je, kar ime naznamova, v resnici duhoven oče mladih duhovnov.

Poleg pglavitne duhovske službe pa pokojnega špirituala ni nič bolje veselilo, nego podučevati svoje rejence — Slovence in Nemce — v slovenskem jeziku. Od tega poduka ni nehal, dokler mu povsem oslabela persa niso popolnoma odpovedala svoje službe. In kako mu je bila družba sv. Mohora vsigdar pri sercu! Z drugimi rodoljubi gre Dürnwirtu posebna zasluga, da se je poprejšnje društvo prestrojilo v družbo in prestavilo na cerkvena tla, kjer sedaj tako blagonosno in uspešno napreduje. Za družbin razvoj se je tudi kot odbornik ves čas do svoje smerti neprestano trudil.

Šteli smo si zato v sveto dolžnost, da v spomin svojemu milemu prijatelju, s katerim smo mnogo let v veselih in žalostnih časih, ki so zadevali domovino in družbo našo, v presrečni zvezi bili položimo vsaj te čertice na njegov grob, živo prepričani, da ž njimi, če tudi so le preslaboten izraz tega, kar v svojem sercu čutimo, vstrežemo nebrojnim spoštovalcem pokojnega rodoljuba.

Obširneji životopis bodemo ob svojem času priobčili v družbinem koledarji.

V istej seji so odborniki na Dürnwirtovo mesto enoglasno kot odbornika volili prečastitega gosp. stolnega korarja in dekana Andreja Alijančič-a. Po volitvi poroča tajnik o rokopisih, ki so bili družbinemu odboru poslani do 1. decembra ter tekmečujejo za razpisana darila: Za darila perve verste (povesti) tekmečujejo rokopisi: 1. „Kazen goljufije“. 2. „Molek“. 3. „Županova volitev“. 4. „Bogdan Hmelnicki“. 5. „Mati Božja Malborska“. 6. „Največi revež“. 7. „Zlatovlaska“ in 8. dve zbirki pesem.

Za darila druge verste (podučni sèstavki) se potegujejo razprave: 1. „Kratek pregled avstrijske zgodovine“. 2. „Toplina“. 3. „Morje“. 4. „Čertice o Ameriki“. 5. „Vodnik“, prvi buditelj Slovencev. 6. „Hranilnice in posojilnice na kmetih“. 7. „Luč keršanstva pri panonskih Slovencih“. Razsodbo bodemo naznanili koncem meseca januarja prihodnjega leta; darila bodo izplačana na Vodnikov dan.

Izmed ostalih poročil in razgovorov naj še omenimo, da je družbinemu odboru od jako odlične strani došlo nikakor zaslužen počastenje. Vdeležniki glavne mariborske duhovniške skupščine, katerej so predsedovali premilostjivi knezoškof Lavantinski, so dne 6. oktobra enoglasno izrekli družbinemu odboru posebno svoje priznanje in svojo zahvalo za dosedanjo njegovo delavnost.

Dotično pismo, ki je po preč. gosp. dr. Lavoslavu Gregorc-u družbinemu vodji bilo izročene glasi se tako-le:

Blagorodni mnogopoštovani gospod! Velečestiti gospod proš!

Imam jako mi ljubo čast pismeno do Vas, velečestiti gospod proš, obrniti se, da ustrezem poslu, kterega so 6. oktobra tukaj v Mariboru pod predsedništvom Njih milosti kneza in škofa lavantinskega doktorja Jakoba Maksimilijana Stepišnika zbrani deležniki glavne pastoralne konferencije mi naročili.

V petnajsto leto vže gre, kar se je v Celovci osnovala družba sv. Mohora. Česar se tedaj ljudje niti nadjali niso, to zdaj z veselim začudenjem gledamo dognano. Šibko in drobno drevesce je vzrastlo v košato in močno drevo. Po vsej slovenski zemlji ima razprosterte veje. Globoko v slovensko ljudstvo, med vse stanove sega nja koreninje. Kjerkoli se glasi mila slovenska beseda, povsod je znano; povsod se ga veselijo in nja obili sad vživajo. Blizo milijon knjig se je že razposlalo, ki narodu varujejo sv. kat. vero, budijo ljubezen do mile domovine in širijo omiko pravega kersčanskega pomena.

To je resnično veliko, posebno, če pomislimo na čase, ki so sv. veri in pa narodu toliko nemili in neprijazni. Blagoslov božji je očividni. Bodi Bogu zato vsa čast in hvala.

Ali tudi tistih, kateri drevo družbe sv. Mohora lepo varujejo, ga zalivajo, mu strežejo, se imamo hvaležno spominjati namreč: slavnega družbinega odbora, kateremu ste Vi, velečastiti gospod proš, mnogozaslužni vodja. Slavni odbor se res ne brani nobenega truda, ne straši nobenega dela, da le družba napreduje.

Tudi naša lavantinska vladikovina uživa sad odborovega truda. Samo letos nam je 8632 društvenikom poslal vsakemu po šest lepih in koristnih knjig.

Zato si pa zbrani deležniki mariborske glavne pastoralne konferencije čestitamo: Vam, velečestiti gospod proš, kot vodji pa tudi vsem gospodom odbornikom, enoglasno izrekati svojo priserčno zahvalo in priznanje. Bog plati!

Blagovolite, velečastiti gospod proš ovoznamenje naše hvaležnosti in priznanja prijazno sprejeti in ga gospodom odbornikom prilično izjaviti.

V imenu vseh deležnikov mariborske duhovniške konferencije z najodličnišim spoštovanjem. V Mariboru 6. oktobra 1874.

Vašej blagorodnosti ves udani

Dr. Lavoslav Gregorèc, prof. bogoslovja.

Družbin odbor je storil le-to, kar je po svoji odgovornosti pred Bogom in pred narodom storiti dolžan; zato toliko sijajne zahvale in tako odličnega priznanja izvanrednih zaslug pač ni zaslužil. Vso zahvalo in vse priznanje gre temveč dekanijskim in farnim predstojnikom in verlim poverjenikom slavne Lavantinske škofije, ki leto za letom neutrujeno odborovo delavnost podpirajo in z nedosegljivim vspehom napredek družbe pospešujejo. Sicer pa občna pohvala od toliko izverstnih in skušenih rodoljubov družbin odbor tolaži in ga bode vedno spodbujala, na vse moči skerbeti, da družba svojo nalogo vsestransko reši in spolnuje.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji.

Č. g. Kandolf Ad. je imenovan za dek. svetovalca v Karnalski dolini, č. g. Jauerneger France pa v Zgornjo-Zilski dolini. Č. g. Aichholzer Fr. je dobil faro Radweg. Č. g. Viduc Jož. je poklican za špirituala v Celovško semenišče in na njegovo mesto pride č. g. Milar Anton za kaplana k g'avnej fari v Celovec. Čast. g. mestni kaplan Wappis Ferd. ostane kot provizor mestne fare v Wolfsbergu in isto tako č. g. mestni kaplan Galant Jož. kot provizor v Št. Andražu. Čč. gg. provizorja sta prestavljena: Payer Greg. iz Ljubnega kot začasni beneficij v Hüttenberg in Jereb Jan. star., iz Kamnogerice v Št. Martin pri Silberbergu. Fari: Wolfsberg in Karnigrad ste razpisani do 15. jan. 1875. Umerli so: dne 11. nov. čast. gospod Dürnwirt Karol, knezoškofijski svetovalec in špiritual v Celovškej duhovščini; dne 30. nov. prečast. gosp. Gussenbauer Rud., častni korar, dekan in mestni fajmošter v Wolfsbergu; dne 5. dec.: č. g. Dollinger Alfons, vpo-kojeni profesor bogoslovja in benediktinec iz Št. Paveškega samostana in dne 7. dec.: preč. gospod Sweighardt Jož., dekan in mestni fajmošter v Št. Andražu. R. I. P.]

Vabilo na naročbo.

Poziv, ki smo ga razglasili v zadnjem našem listu, ni našel zaželjene podpore. Kakor smo zvedeli po gosp. Terstenjaku, ne enemu slovenskih pisateljev in rodoljubov ni bilo mar, naznaniti mu svoje mnenje, ali je za ali proti namenjenemu povzetju. Gledé na to on ne more imeti volje in veselja prevzeti vredništvo „Besednika“ z znanstveno prilogo. Pač žalostno, da se celó iskrenemu domoljubi in neutrudljivemu delavcu na literarnem polji, kakor je g. Terstenjak, na stara leta tako grenko vrača.

Izhajal bode „Besednik“ tudi od novega leta naprej kot kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo enkrat okoli srede vsacega meseca. Prinašal bode zanimive sestavke v prav lahko razumljivi besedi. Posebno oziral se bode na družbo sv. Mohora in prinašal obilna poročila o delovanji tega priljubljenega narodnega zavoda. —

Našim dozdajnim podpornikom in sodelalcem se serčno zahvalimo za njih blagodušno podporo in jih lepo prosimo, da tudi v novem letu pomagajo, da bode Besednik čemdalje bolj domač in priljubljen. — Naročnina ostane kakor dozdaj **celo leto 2 gld., za pol leta 1 gld.** in se pošilja pod napisom: „vredništvo Besednika v Celovcu.“ Pervi list prihodnjega leta, ki izide 20. januarja, se bode poslal vsem dozdajnim naročnikom, druga številka pa samo tistim, ki bodo naročnino poslali. — Tiste naročnike, ki so nam še kaj naročnine dolžni, pa prosimo, naj nikar ne odlagajo to poslati, kar nam gre, ker tudi mi moramo h koncu leta to poravnati, kar je tiskarnica zaslužila. — Srečno novo leto!

V Celovcu 10. decembra 1874.

„Vredništvo Besednika.“